

Suomen sisällissodan merkitys Punaisessa Karjalassa 1920–1937

Tämä [Suomen kommunistinen] puolue johtaa proletariaattia ja köyhää talonpoikaista vaikeuksien ja vaarojen läpi eteenpäin vallankumouksellisen taistelun tiellä. Se valmistaa vakavasti ja järjestelmällisesti aseellista vallankumousta kullakin ajankohdalla tarkoituksenmukaisella tavalla ja metoodilla. Se tulee johtamaan proletariaatin liitossa talonpoikain kanssa myös voittoon ja niin täytetään se, mikä vuonna 1918 kesken jäi.¹

Näin uhoi Suomen Kommunistisen Puolueen (SKP) keskuskomitean puheenjohtaja Kullervo Manner Neuvosto-Karjalassa ilmestyneessä *Punainen Karjala* -lehdessä alkuvuodesta 1928. Juttu oli lajissaan melko harvinainen, sillä se nosti Suomen sisällissodan näyttävästi lehden tärkeimmälle paikalle – pääkirjoitus-tasolle.

Suomalaisten emigranttien Petroskoissa vuonna 1920 perustama lehti² otti heti ilmestymisestään lähtien paikkansa osana neuvostolehdistöä uutisoiden pääasiassa Neuvosto-Venäjän politiikkaan ja Neuvosto-Karjalaan liittyvistä asioista. *Punaisen Karjalan* toimittajat olivat pääasiassa Suomen sisällissodan jälkeen Neuvosto-Venäjälle siirtyneitä punaisella puolella taistelleita suomalaisia, joiden tausta antoi kuitenkin oman leimansa lehden sisällölle. Suomen tapahtumia seurattiin tarkkaan ja niistä uutisoi usein etenkin 1920-luvun aikana ja 1930-luvun alussa.

Suomen sisällissota oli lehdessä säännöllisin ajoin esillä, esimerkiksi Suomea koskevien ajankohtaisten uutisten, muistelmien tai vähintäänkin viittausten muodossa. Tämä päti erityisesti 1920-luvun osalta, jolloin neuvostolehdistö haki vielä omia

toimintamuotojaan.³ 1930-luvulla neuvostolehdistön kontrolli oli suurempaa⁴ ja Neuvosto-Karjalassa ilmestyneet lehdet noudattivat varsin tiukasti puolueen asettamia linjauksia lehdistössä julkaistun materiaalin suhteen. Niinpä *Punainen Karjalakin* keskittyi sosialistisen yhteiskunnan rakentamista julistaviin teemoihin. Suomea koskevat uutiset siirtyivät etusivulta sisäsivuille, ja niitä ilmestyi etenkin 1930-luvun puolivälistä lähtien määrällisesti huomattavasti vähemmän kuin aikaisempina vuosina.

Vuoden 1918 tapahtumat osana viholliskuvaa

Artikkeli tarkastelee Suomen sisällissotaa osana Neuvosto-Karjalan johtavan suomenkielisen sanomalehden, *Karjalan Kommuunin* ja sen seuraajan *Punaisen Karjalan* retoriikkaa vuosina 1920–1937. Mitä Suomen sisällissodasta kirjoitettiin ja kuinka aihetta käsiteltiin? Artikkelin luo katsauksen aiheen käsittelyyn koko lehden ilmestymisaikana ja tarkastelee myös sitä, kuinka sisällissotaa käytettiin hyväksi viholliskuvan rakentamisessa valkoista Suomea kohtaan.

Aineistona on käytetty *Karjalan Kommuuni/Punainen Karjala* -sanomalehteä, joka ilmestyi Neuvosto-Karjalassa vuosina 1920–1937. Lehti toimi Karjalan Työkansan Kommuunin äänenkannattajana.⁵ Olennaisena osana oli myös sosialistisen maailmankuvan levittäminen Neuvosto-Karjalan suomea ymmärtävien asukkaiden joukkoon sekä viholliskuvan rakentaminen kapitalistisia maita kohtaan.

Neuvostolehdistölle oli tyypillistä poikkeuksellisen sotaisan ja hyökkäävän ilmaisutavan käyttö, jonka tavoitteena oli juurruttaa kansalaisten mieliin ajatus sisäisistä ja ulkoisista vihollisista. Sotien välisen ajan poliittinen kieli oli suunnattu erityisesti vähemmän koulutetulle väestölle, minkä vuoksi se oli yksinkertaista ja täynnä vihollisen mallin muodostamiseen tarkoitettuja sanontoja. Tekstin tavoitteena oli vedota lukijoiden tunteisiin ja niinpä neuvostokielessä käytettiin paljon emotionaalisesti värit-

tyneitä luonnehdintoja esimerkiksi vihollisen älyllisestä aliarvoisuudesta tai hyökkäävyydestä.⁶

Aineiston läpikäynnissä on hyödynnetty laadullisen sisällönanalyysin keinoja. Sisällissotateemaa on peilattu sekä Suomen kommunistisen puolueen näkökulmasta että neuvostolehdistön päämäärien kautta.

Punaisen Karjalan synty

Suomalaisten johtama yhteisö Neuvosto-Karjalaan syntyi hävityn Suomen sisällissodan jälkiseurauksena 1920-luvulla. Ensimmäisen laajemman aallon suomalaismuuttajat tulivat alueelle pakoon sisällissodan vainoja tai hakeutuivat sisällissodan jälkeen vapaaehtoisesti rakentamaan sosialistista ihanneyhteiskuntaa.⁷ Punaisen häviö vuoden 1918 sodassa loi tuhansien ihmisten pakolaisjoukon, joka oli halukas asettumaan uuteen, sosialistiseen isänmaahan. Vuoden 1918 asetelmat säilyivät monien mielissä ja ne heijastuivat käytettyyn retoriikkaan, jota soviteltiin sopivaksi Neuvosto-Venäjän poliittisiin tarkoituksiin. Suomalaisten päätyminen Neuvosto-Karjalan johtoon liittyi kuitenkin laajempiin kansainvälisen politiikan kiemuroihin.

Syrjäinen Karjala nousi kansainvälisen kiinnostuksen kohteeksi ensimmäisen maailmansodan aikana. Etenkin taloudellisesti ja poliittisesti tärkeän Muurmannin rautatien rakentaminen Karjalan halki vuonna 1916 ja kilpailu pohjoisten satamien ja rautatien hallinnasta nostivat Karjalan merkitystä kansainvälisen politiikan saralla. Lujittaakseen otettaan alueesta Neuvosto-Venäjä pyrki pikaisesti vakiinnuttamaan valtansa ja rauhoittamaan oloja Karjalassa. Asiaan vaikuttivat myös valkoisen Suomen pyrkimykset liittää Neuvosto-Karjala tulevaan Suur-Suomeen.⁸

Karjalan alue kiinnosti myös punaisia suomalaisia, jotka olivat aloitteellisia ja tekivät oman ehdotuksensa neuvostoviranomaisille sisällissodan aikana keväällä 1918. Suomen Kansanhallituksen valtuuskunnan jäsen, Edvard Gylling, laati vuonna 1918 yhdessä Oskari Tokoin ja Yrjö Sirolan kanssa suunnitelman

punakaartilaisten evakuoimisesta Karjalaan perustettavaan autonomiseen tasavaltaan. Alkuun täysin epärealistiselta vaikuttanut hanke konkretisoitui Tarton rauhanneuvotteluissa. Neuvostoviranomaiset päättivät perustaa vuonna 1920 Karjalaan suomalaisjohtoisen autonomisen alueen, Karjalan Työkansan Kommuunin, muun muassa hillitsemään valkoisten suomalaisten esittämiä vaatimuksia Karjalan liittämiseksi Suomeen. Kommuunista oli tarkoitus tulla tukikohta vallankumouksen levittämiseksi Suomeen ja Skandinaviaan. Bolševikkien tärkeimpänä tavoitteena oli kuitenkin rauhoittaa Suomen vastainen raja sekä vakiinnuttaa neuvostovalta Karjalassa.⁹

Raja-alueiden kansallisuuskysymysten ratkaisemisen ohella lehdistö oli bolševikeille keskeinen keino neuvostovallan juurruttamiseksi. Lehdistöä kontrolloitiin tarkkaan. Lenin perusteli tätä sillä, että koska Venäjä oli vihollisten ympäröimä ja porvaristo oli vahvempi kuin työväestö, vapauden myöntäminen lehdistölle olisi ollut kuin aseiden antaminen viholliselle.¹⁰ Jotta bolševikkien sanoma olisi tavoittanut mahdollisimman suuren joukon ihmisiä, lehdistöverkostoa suunnattiin eri kohderyhmien tarpeisiin. Esimerkiksi eri vähemmistökansallisuuksille perustettiin omia sanomalehtiä.¹¹

Suomenkielisen lehden perustaminen Karjalaan tuli ajankohitaiseksi vuonna 1920 Karjalan Työkansan Kommuunin perustamisen myötä. Alkuun ongelmia tuottivat varsin perustavanlaatuiset seikat, kuten ihmisten lukutaidottomuus ja lehtien levittämiseen liittyvät haasteet. Neuvosto-Karjalassa suurin osa teistä oli rakennettu ennen vallankumousta ja oli yleistä, että tiet olivat kulkukelpoisia ainoastaan maapohjan ollessa jäässä.¹² Haasteista huolimatta *Karjalan Kommuuni* -lehteä alettiin julkaista vuonna 1920 Karjalan Työkansan Kommuunin (ja vuodesta 1921 myös Karjalan aluekomitean ja Karjalan toimeenpanevan keskuskomitean) äänenkannattajana. Kun kommuuni sai autonomisen neuvostotasavallan aseman vuonna 1923, lehden nimi muutettiin muotoon *Punainen Karjala*.¹³

Lehden päätoimittajiksi nostettiin kokeneita suomalaisia poliitikkoja ja lehtimiehiä, kuten entiset kansanedustajat Juho

Entinen kansanedustaja Santeri Nuorteva toimi Punaisen Karjalan päätoimittajana vuosina 1924–1926. Kuvassa Nuorteva Miina Sillanpään kanssa vuonna 1907. Kuva: Työväen Arkisto.

Komu (1920–1922), Onni Tuomi (1922–23), Santeri Nuorteva (1924–26) ja Lauri Letonmäki (1926–31).¹⁴ Ei ollut lainkaan tavatonta, että entisiä kansanedustajia siirtyi työskentelemään Neuvosto-Venäjälle esimerkiksi toimittajina. Rajan ylittäminen oli oikeastaan varsin yleistä vasemmistopuolueiden keskuudessa Suomen sisällissodan jälkeen: Sosialidemokraattisen puolueen (SDP), Suomen sosialistisen työväenpuolueen (SSTP) ja Sosialistisen Työväen ja Pienviljelijöiden Vaalijärjestön (STPV) riveistä yhteensä 84 entistä kansanedustajaa loikkasi Neuvostoliittoon 1920-luvulla.¹⁵

Karjalan Kommuuni omaksui heti perustamisestaan lähtien neuvostolehdistön käytännöt. Suomalaisten toimittaman lehden vertaaminen esimerkiksi Suomen työväenlehdistöön ei ole kovin osuvaa, vaikka suurin osa *Karjalan Kommuunin* ja *Punaisen Karjalan* toimittajista oli luonut uraa työväenlehdissä ennen siirtymistään Neuvosto-Venäjälle.¹⁶ Bolševikkien lehdistöä ja Suomen työväenlehdistöä erotti muun muassa valvonnan ja ohjauksen määrä. Suomen työväenlehdistön historiaa tutkineen Juha Mati-

kaisen mukaan Suomessa SDP ei vuoteen 1918 mennessä omistanut yhtään 16 puoluelehdestä, eikä se ollut saanut niitä valvontaansa yrityksistään huolimatta.¹⁷ Tilanne oli Suomessa siis täysin toinen kuin neuvostovallassa, missä lehdistön kontrollointi oli yksi avainkysymyksistä maailmanvallankumouksen saavuttamiseksi.¹⁸

Neuvosto-Karjalan suomenkielinen lehdistö koki loppunsa 1930-luvun puolivälissä. Tuolloin neuvostovaltion rakentamisessa siirryttiin uuteen vaiheeseen, kun aiemmin harjoitettu korenizatsija-politiikka, joka ohjasi ihmisiä samastumaan monikansalliseen neuvostovaltaan ja kansallisiin tasavaltioihin, todettiin epäonnistuneeksi. Uuden suuntauksen mukaan ryhdyttiin luomaan yleisliittolaista kansalaisuutta, neuvostoidentiteettiä. Kansalaisten ei toivuttu enää samastuvan kansallisiin alueisiin ja niinpä aloitettiin taistelu vähemmistökansoja ja ”paikallista nationalismia” vastaan. Tähän liittyi myös vähemmistökansojen kielillä ilmestyneiden lehtien lakkauttaminen 1930-luvun puolivälissä. Suomenkielinen *Punainen Karjala* lakkautettiin vuonna 1937.¹⁹

Epäonnistumisen mantrat – uusi vallankumous ja suomalaiset rajavartijoina

Suomen sisällissota – tai vallankumous²⁰ – kuten punaiset suomalaiset asian näkivät, oli päättynyt tappioon punaisten osalta. Kirvelevän epäonnistumisen läpikäynti oli yksi kestävimpiä teemoja vuoden 1918 tapahtumia käsitellessä. *Punaisen Karjalan* sivuilla kertautui yllätyksettömästi suomalaisten kommunistien yleisesti harjoittama kritiikki työväenliikkeen kyvyttömyydestä johtaa joukkoja vallankumouksessa, ja toistuvasti kautta 1920- ja 1930-lukujen suurimmaksi syyksi tappioon todettiin kommunistisen puolueen puute.²¹

Punaisen Karjalan toimittajat listasivat tappion syiksi myös kumouksen myöhäisen aloittamisajankohdan, työläisten vallankumouksellisen kokemuksen puutteen ja kansainvälisen

tilanteen, joka antoi porvaristolle mahdollisuuden saada apua Saksalta. Puoluetta heikensivät myös ”sosialifasistiset tannerit”, jotka olisi pitänyt ”potkia pois” puolueesta, jotta puolue olisi vallankumoustaistelun kannalta vahvistunut. Suomen luokkasota ei suinkaan ollut päättynyt, vaan SKP:n johdolla se tulisi jatkumaan, ”kunnes lahtarit on pyyhitty pois maan pinnalta”.²² Mentaalisella tasolla sotatila siis jatkui, vaikka punaiset olivatkin myöntäneet tappionsa. Tämä heijastui *Karjalan Kommunnissa* ja *Punaisessa Karjalassa* käytettyyn retoriikkaan, asenteisiin ja vastakkainasetteluihin punaisten ja valkoisten suomalaisten välillä. Toki sotaisia kielenkäyttöä ja taistelu vihollisia vastaan sopi erinomaisesti myös osaksi neuvostoretoriikan oppeja²³.

Suomalaisten rooli Neuvosto-Karjalassa nähtiin osana Suomessa tapahtuvaksi toivotun uuden vallankumouksen valmistelua. 1920-luvun alussa kirjoituksissa näkyivät vielä Edvard Gyllingin tavoitteet rakentaa Karjalan Työkansan Kommunistisesta skandinaavisesta vallankumouksen tukikohta²⁴. Teksteissä korostui myös toimijoiden suomalaisuus, joka käytännössä hävisi teksteistä 1930-lukua kohden: ”Me tulimme tänne aikeilla luoda Pohjoismaista vallankumouksellista valtiota, suomalaista punikkinyrkkiä, jonka rystyset painaisivat päivä päivältä yhä kovemmin Valko Suomen kylkeen. Me tulimme luomaan punaista voimakeskusta Pohjoismaille.”²⁵

Punaisen Karjalan toimittajien mukaan Neuvosto-Karjalan suomalaisten tuli toimia Suomen tulevan vallankumouksen tukijoina ja avustajina. Parhaiten he avustivat vallankumousta kuitenkin rajan takaa lujittamalla neuvostovaltaa. Kirjoituksissa rinnastettiin, erityisesti 1930-luvulla, kiinnostavasti sisällissodan taistelut ja sosialistinen rakennustyö – yhtäläisellä innolla kuin punaiset olivat taistelleet ase kädessä ”lahtareita” vastaan, tuli heidän nyt taistella bolševikkien tuotannollisten tavoitteiden puolesta. Ponnistukset ainoastaan tuotannon alalla eivät kuitenkaan entisille punakaartilaisille olleet riittävät. Työtä tuli tehdä myös sosialistisen isänmaan lujittamiseksi taistellen kapitalistisia maita vastaan, sillä ne ”hiovat sodan miekkaa meidän maattamme vas-

taan”. Myös Suomen mainittiin erikseen kuuluvan tähän ”kapitalististen rosvovaltojen renkaaseen”.²⁶

Neuvosto-Karjalan suomalaisia valmisteltiin uuteen vallankumoukseen julkaisemalla muun muassa artikkelisarjat ”Suomen proletaarinen vallankumous”²⁷ vuonna 1928 ja ”Tilanteen kehittyminen luokkasodaksi Suomessa 1917–1918”²⁸ vuosina 1932–1933. Aiheen laajaa käsittelyä perusteltiin sillä, että vallankumouksen taustoja oli tärkeä ymmärtää, jotta uuden vallankumouksen syttyessä Neuvosto-Karjalassa asuvien suomalaisten olisi mahdollista tukea Suomen työväestön kumousyrityksiä ja siten mahdollistaa heidän voittonsa.²⁹

Kuten valkoisen Suomen edustajat perustelivat järjestömältä tuntuneet väkivallantekonsa kansallisen edun nimissä idästä nousevaa uhkaa vastaan³⁰, myös *Punaisen Karjalan* toimittajat näkivät sisällissodan uhrauksilla ylevämmän tarkoituksen. Punaisella puolella taistelleiden ansioksi laskettiin Neuvosto-Venäjän suojaaminen: sisällissodassa kamppailun katsottiin toimineen puskurina itään. Osaltaan suomalaisten punaisten taistelun avulla neuvostovallan oli ollut mahdollista kasvaa mahtavammaksi.³¹ Lehden mukaa suomalaisilla oli tärkeä rooli Neuvostoliiton rajavartijoina, sillä heidän tehtävänään oli myös rajantakaisten hyökkäysaikeiden paljastaminen ja niitä vastaan taisteleminen yhdessä Suomen työväen kanssa. Samalla Neuvosto-Karjala lujittui Suomen porvariston katalia hyökkäyssuunnitelmia vastaan.³²

Sisällissodan jäljet ajankohtaisuutisoinnissa

Sisällissota jätti jälkensä Neuvosto-Karjalan suomalaisten lehdistöretoriikkaan, vaikka suurin osa lehden sisällöstä keskittyi ajankohtaisiin kansainvälisiin tapahtumiin tai neuvostopolitiikan käännteisiin. Suomea koskeva kirjoittelu kiertyi usein ajankohtaisten aiheiden ympärille, ja vuoden 1918 tapahtumiin viitattiin pääasiassa näistä asioista raportoidessa. Venäjän tutkimuksen emeritusprofessori Timo Vihavaisen mukaan Suomen asioiden uutisointi ajankohtaisten aiheiden yhteydessä oli tavallista neu-

vostolehdistössä jo vuosina 1918–1920.³³ Laajimmin käsitellyt ajankohtaiset, Suomeenkin liittyvät aiheet olivat Neuvostoliittoa vastaan suunnattu sodanuhka sekä taloudellinen lamakausi kapitalistisessa maailmassa.

1920-luvulla valkoisen Suomen asettamaa sodanuhkaa osoittivat Suur-Suomi-haaveet, jotka konkretisoituivat niin sanottuina heimosotina Vienan Karjalassa. Näistä näyttävin episodi oli Karjalan kansannousuksi kutsuttu rajakahina vuosien 1921–1922 aikana.³⁴ Suomalaisten Karjalassa suorittamat julmuudet ikään kuin uudistivat vuoden 1918 viholliskuvaa ja antoivat uusia aineksia sanomalehtiretoriikalle.³⁵ Karjalaisia oli suomalaisten toimesta ”raahattu valkoisten murhaenkeliin vankityrmiin”³⁶ ja heidät oli pakotettu rajan yli Suomeen. Karjalan kansannousu sai symbolisesti ikään kuin vuoden 1918 aseman valkoisten suomalaisten vihollisuuden todistelussa ja siitä tuli toinen konkreettinen tapahtuma, jota toisteltiin vuodesta toiseen suomalaisvastaisessa retoriikassa.

Sodanuhka jatkui *Punaisen Karjalan* mukaan 1930-luvullakin, jolloin Lapuan liikkeen toiminta nähtiin neuvostovastaisuuden kasvuna suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuonna 1930 Lapuan liike uutisoitiin mahdolliseksi vallankaappaajaksi ja sen kerrottiin perustavan pian diktatuurin Suomeen.³⁷ Lehdessä mehusteltiin Lapuan liikkeen tekemillä kyydityksillä, jotka koskettivat myös Neuvosto-Karjalaa, olivathan monet muilutetuista päätyneet sinne - vastentahtoisestikin. Punainen Karjala otsikoi Suomen poliisiviranomaisten osallistuneen työläisten kyydityksiin ja antoi ymmärtää, että Suomen hallitus hiljaisesti hyväksyi teot: ”Työläisryöstöjen, räökkäyksien, murhien ja pahoinpitelyn verijäljet viittaavat niihin, joiden tilillä ennestään on vuoden 1918 tuhansien työläisten murhat.”³⁸

1920- ja 1930-luvun taitteessa *Punainen Karjala* uutisoi paljon Suomen kurjasta taloudellisesta tilanteesta, joka liitettiin suoraan kasvavaan sotaan ja jopa vuoteen 1918. Esimerkiksi Yrjö Sirola kirjoitti Suomen taloustilanteesta vuonna 1930 toden suoraviivaisesti, että ”porvariston voitto vuonna 1918 tuntuu nyt Suomessa terävänä kapitalistisena pulana”. Karjalan metsiä

himoitsivat hänen mielestään etenkin Suomen ”puutavarakapitalistit”, nojasihan Suomen talous tuolloin vahvasti puutavarateollisuuden menestykseen. Sirola korosti myös, että lukijoiden on tarkoin tunnettava valkoinen Suomi ja mitä se merkitsee Karjalalle. Sirola viittasi Karjalan kansannousun aikaisiin ”rosvohyökkäyksiin” sekä muistutti, että Suomessa asuu edelleen karjalaisia valko-emigrantteja, jotka toimivat yhteistyössä suomalaisten kanssa Suur-Suomen toteuttamiseksi.³⁹

Karjalan kansannousu, Lapuan liike ja Suomen talouslama sopivat hyvin neuvostolehdistön propagoimaan viholliskuvaan, jonka mukaan kapitalistit uhkasivat rauhanomaista eloa edustavaa Neuvostoliittoa sodalla tai muilla ikävyyksillä.⁴⁰

Vuoden 1918 tapahtumiin saatettiin viitata lähes missä tahansa sopivassa yhteydessä, oli sitten kyse Puna-armeijan vuosipäivästä, jonka yhteydessä painotettiin sotavoimien tärkeyttä toteamalla, että Suomen aiemmin antimilitaristiset työläisetkin ymmärsivät vuonna 1918, että työläisillä on oltava oma armeija⁴¹, Suomen presidentinvaaleista, jossa muistutettiin, että Svinhufvud oli ”porvariston lahtaripolitiikan näkyvä nyrkki työväkeä vastaan vuodelta 1918”⁴² tai amerikansuomalaisten vierailusta Ruotsiin, jossa matkalla esiintynyt laulaja Väinö Sola torjuttiin johtuen hänen ”verisistä edesottamuksistaan luokkasodassa”⁴³.

Aikansa viholliset:

lahtarit, sosialistifasistit ja kansanviholliset

Kuva valkoisesta Suomesta oli *Karjalan Kommuunissa* ja *Punaisessa Karjalassa* hyvin yksipuolinen: ”lahtarisuomalaiset” olivat aggressiivisia, raakoja ja julmia ja uhkasivat Karjalaa sekä koko neuvostovaltaa sodalla. Lehden kirjoitukset antoivat kuvan, että sisällissota olisi ikään kuin jatkunut Suomessa päättymättömänä luokkien taisteluna. Sisällissodan asetelmat säilyivät ennallaan, joskin työläisten asema oli vain entistä kurjempi, sillä nyt heitä sorrettiin laillisen vallan oikeuttamana ja jopa sen toimesta⁴⁴.

Hilda Tihlä. Hänen muistelmansa vuodesta 1918 julkaistiin Punaisessa Karjalassa vuonna 1927. Kuva: Kansan Arkisto.

Valkoisten vihollisuus eli retoriikassa voimakkaana, ja vielä 1930-luvulla muistutettiin, että kirjoittajien keskuudessa asuu yhä työläisiä, jotka vuodelta 1918 muistavat suomalaisen ”lahtarin” ja jotka ovat myös rintamalla kohdanneet heitä. Kesäkuussa 1931 julkaistussa artikkelissa peräti suurin kirjaimin julistettiin: ”MEIDÄN SUOMALAISTEN PUNIKKIEN SUURIN OMAKOHTAINEN ILO OLISI PÄÄSTÄ MAKSAMAAN VERIVELKAMME LAHTAREILLE.”⁴⁵

Vaikuttavimpia kuvauksia vuoden 1918 tapahtumista olivat muistelmat, joita julkaistiin säännöllisin väliajoin. Sittemmin kirjailijana Neuvosto-Karjalassa tunnetuksi tulleen Hilda Tihlän kirjoittama jatkokertomus julkaistiin *Punaisessa Karjalassa* vuonna 1927. Vuoteen 1918 sijoittuvassa kertomuksessa hän muisteli vankeusaikaansa Liisankadun lyseolla, keskusteluojaan toisten vankien ja papin kanssa sekä kuolemantuomion herättämiä tunteita. Tihlä toi esiin vankeusolojen likaisuuden täineen

ja luteineen, heikon fyysisen kuntonsa sekä vankeusajan vaarat, kuten sääntöjen noudattamatta jättämisen. Tihlä muun muassa kertoi, kuinka vangit eivät saaneet katsella ulos ikkunoista. Tätä vahdittiin siten, että ”aina olivat pyssyjen piiput suunnattu akkunoita kohti”. Hän kuvaili monen varomattoman kurkistelijan menettäneensä henkensä luodista ja väistäneensä itsekin luodin, joka oli kulkenut vain muutaman sentin päästä hänen ohimostaan.⁴⁶

Tihlän muistelman noudatti hyvin pitkälti klassisia viholliskuvan rakentamisen perusteita. Porvaristoa edustava pappi kuvattiin ”tavattoman lihavana ja rasvoittuneena”. Hyvinvoivana ja ymmärtämättömästi käyttäytyneenä hän ärsytti Tihlän mukaan kuoleman partaalla olevia, fyysisesti heikkokuntoisia vankeja.⁴⁷ Kaunista työläisneitoa taas liehitteli ”kabarettitanssijasta kohoutunut sotaherra Stenman”, vartijat kuorsasivat yöllä juopuneina ja lääkärit suhtautuivat vankeihin pääasiassa ylimielisesti. Valkoisten raakuus korostui useissa kuvauksissa: ”Muuan nuorukainen tuijotti silmää räpäyttämättä, mitään näkemättä eteensä, teki allensa hyvät ja pahat, virui niissä pari vuorokautta, ja vietiin vihdoin jaloista vetäen, niin että pää portaissa kolisi, kasarmin pihalla olevaan poisivientivuoroaan odottavaan ruumiskasaan.”⁴⁸

Viholliskuvan rakentaminen ja työväenliikkeeseen kohdistunut itsekritiikki yhdistyivät sosiaalidemokraattien parhaamisessa. Heitä pidettiin jo 1920-luvun puolivälissä käytännössä pahempina vihollisina kuin valkoisen Suomen edustajia, olivathan entiset aseveljet antautuneet poliittiseen yhteistyöhön sisällissodan aikaisten vastustajiensa kanssa.⁴⁹ Sosiaalidemokraateista oli tullut osa valkoista, valtiollista Suomea. Heidän toimiaan verrattiin valkoisten tekoihin vuonna 1918 ja heidät istutettiin samaan pöytään valkoisen Suomen edustajien kanssa. Sosiaalidemokraatit esitettiin yhtä paheksutuin sanankääntein kuin porvariston edustajat.⁵⁰ Myös bolševikit nostivat vuodesta 1928 yhdeksi vihollisia edustavaksi ryhmäksi niin sanotut sosialisti-fasistit, siis sosiaalidemokraatit.⁵¹

Punainen Karjala esitti sosiaalidemokraatit yhtä sodanhaluisiksi kuin Suomen porvaristonkin: ”Sos.dem sotaministeri Hei-

nonen istui kunnioitettavana niiden seurassa, jotka v. 1918 toimittivat pääpyövelin tehtäviä Suomen työtätekevien keskuudessa. Suunnitteli heidän kanssaan, mihin istutetaan hirsipuut, joihin – Englannin imperialismilta hyökkäyskäsken tullen Neuvostoliittoa ja Karjalaa vastaan – hirtetään vallankumoukselle uskolliset työläiset ja talonpojat.”⁵²

Viholliset eivät kuitenkaan vaanineet vain rajan takana, sillä 1920-luvun lopulta lähtien alettiin uutisoida sisäisten vihollisten uhasta Neuvosto-Karjalassakin. Kansallisuuspolitiikkaan liittyvät kysymykset olivat usein esillä vuoden 1934 jälkeen, ja ne hiipivät myös Suomen vallankumouksen muistokirjoituksiin. Luokkavihollinen oli värvännyt agenteja ”paikallisen natsionalismin pohjalta lähtien” ja erityisesti Suomesta ja Amerikasta tulleiden työläisten keskuudessa oli havaittu ”pikkuporvarillista kansallisylpeyttä”.⁵³

Vuodesta 1935 lähtien verkko alkoi kiristyä Neuvosto-Karjalan suomalaisten ympärillä. Heitä ryhdyttiin syyttämään porvareiksi myös *Punaisen Karjalan* sivuilla – siis suomalaisten toimittajien toimesta. Neuvostoliiton kansallisuuspolitiikan muutokset alkoivat johtaa pidätyksiin ja terroritoimiin. Neuvosto-Karjalan suomalaiset johtajat, kuten Edvard Gylling ja Kustaa Rovio erotettiin tehtävistään syksyllä 1935.⁵⁴ *Punainen Karjala* uutisoi suomalaisia puolustelematta, että Rovio ja Aluekomitean byroo olivat osoittautuneet ”olevansa porvarillisen Suomen puolelle kallistuvien natsionalististen aineiden talutusnuorassa”.⁵⁵

1930-luvun puoliväliin tullessa Suomen sisällissota ja myös muut Suomea koskevat aiheet käytännössä katosivat *Punaisesta Karjalasta*. Sen sijaan vuoden 1918 tapahtumien käsittely jatkui Neuvosto-Karjalan suomenkielisissä kaunokirjallisissa julkaisuissa, kuten kirjallisuuslehti *Rintamassa*, jossa julkaistiin paljon sisällissodan kokeneiden muistelmia. *Rintaman*, kuten myös käytännössä muun suomenkielisen julkaisutoiminnan lakkauttaminen vuonna 1937⁵⁶ liittyi jo vuodesta 1934 alkaneisiin kansallisuuspolitiikan muutoksiin, joiden kautta neuvostopatriotismia alettiin rakentaa venäläisyyden kautta. Venäjän kieli sai yliver-

taisen aseman muihin kieliin nähden osana uutta nationalistista suuntausta.⁵⁷

Neuvostoliiton kansallisuuspolitiikan muuttuessa ja Stalinin terrorin kiihtyessä Neuvosto-Karjalan suomalaisia alettiin syyttää yleisesti suomalaisesta nationalismista rajansiirtoaikomukseksi. Aluekomitean byroo irtisanoi *Punaisen Karjalan* suomalaiset toimittajat sillä perusteella, että he ”eivät olleet poliittisesti täysin luotettavia”. Aluekomitea katsoi myös, että lehti ei paljastanut ”piileviä kansanvihollisia – suursuomalaisia nationalisteja, trotskilais-porvarillisia vakoilijoita ja tuholaisia”. Paradoksaalista onkin, että vaikka lehdessä oli rakennettu viholliskuvaa valkoista Suomea ja muuta kapitalistista maailmaa kohtaan jo 17 vuotta, punaiset suomalaiset tuomittiin kuolemaan ”suomalaisen porvarillisen nationalismin” levittämisestä Neuvosto-Karjalassa.⁵⁸ Myös uutta vallankumousta Suomeen uhonnut Kullervo Manner kuoli vankileirillä vuonna 1939.

Yhteenveto

Sisällissodan jäljet olivat pitkät jopa Suomen rajojen ulkopuolella. Varsin merkittävä ja pitkäkestoinen seuraus oli suomalaisen yhteisön, Karjalan Työkansan Kommuunin, syntyminen Neuvosto-Karjalaan. Erikoista Neuvostoliitonkin mittakaavassa oli, että kapitalistisen rajanaapurin emigrantit nostettiin alueen johdopaikoille. Suomalaisten valtaa lisäsi se, että alue sai autonomisen neuvostotasavallan aseman vuonna 1923. Suurimmat politiikan linjaukset tehtiin toki Moskovasta käsin. Karjalan Työkansan Kommuunin synty johtui useista kansainvälisen politiikan käännteistä, mutta Suomen sisällissota toimi merkittävänä työntekijänä suomalaisten joukkomuutolle alueelle.

Suomen sisällissota näkyi *Karjalan Kommuuni/Punainen Karjala* -lehden retoriikassa koko sen ilmestymisajan. Sodasta julkaistiin muistelmia, julistuksia, muistokirjoituksia ja uutisointeja. Sisällissotateemaa käytettiin lehdessä osana sosialistisen neuvostoyhteiskunnan rakennustyötä; sen avulla osoitettiin kapitalisti-

sen maailman (jonka osaksi Suomi laskettiin kuuluvan) vihollisuutta ja aggressiivisuutta. Suomen sisällissodan tapahtumien esiintuominen toistuvasti osana lehdistöretoriikkaa sopi hyvin myös osaksi neuvostovallan linjauksia Neuvostoliittoa uhkaavista ilkeämielisistä ulkoisista vihollisista.

Neuvosto-Karjalan suomalaiset olivat sisällissodan häviäjiä ja heidän osaltaan vallankumous jouduttiin toteamaan epäonnistuneeksi. Kokemusten läpikäynti lehdissä näkyi pääasiassa sota-tapahtumien itsekritiikkinä ja uuden vallankumouksen suunnitteluna. Tärkeä osa retoriikkaa oli sanoma, että sisällissota ei suinkaan ollut päättynyt, vaan se tulisi jatkumaan niin kauan, kunnes uusi vallankumous onnistuisi Suomen Kommunistisen Puolueen johdolla.

Epäonnistuneen vallankumouksen käsittely näkyi myös suomalaisten merkityksen korostamisessa. Lehden mukaan suomalaisilla oli tärkeä rooli Neuvosto-Karjalassa: heidän tehtävänään oli uuden vallankumouksen suunnittelu Suomeen tai peräti koko Skandinaviaan. Vähintäänkin suomalaiset olisivat toimineet Suomen työväen tukena uuden kumouksen koittaessa. Toisaalta *Punaisen Karjalan* mukaan suomalaisilla oli tärkeä rooli neuvostovallan rajavartijoina Suomen vastaisella rajalla sekä sosialistisen maailmankuvan levittäjinä suomen- ja karjalankielisten joukkoon.

Suomen sisällissodan merkitys *Karjalan Kommuunin* ja *Punaisen Karjalan* retoriikassa oli suuri, mutta nimenomaisesti sisällissotaa koskevat artikkelit olivat julkaisumääriltään kuitenkin varsin harvinaisia. Yleensä ne liittyivät sodan vuosipäivän tienoilla tammi-helmikuussa julkaistuihin muistelmiin tai selontekoihin sotatapahtumista. *Karjalan Kommuuni* ja *Punainen Karjala* kirjoittivat pääasiassa samoista Neuvostoliiton ja kansainvälisen politiikan käänteistä kuin muukin neuvostolehdistö.

Suomen sisällissota oli erittäin tärkeä osa valkoista Suomea ja kapitalistista maailmaa vastaan suunnatua propagandaa, teema johon palattiin toistuvasti myös ajankohtaisten aiheiden kautta. Suomen sisällissota oli osa monien Neuvosto-Karjalan suomalaisten identiteettiä – juuri sen vuoksi suuri joukko suomalaisia

oli päätynt Neuvosto-Karjalaan rakentamaan uutta, sosialistista isänmaata. Vuoden 1918 tapahtumia kuljetettiin lehdistöretoriikassa osana Neuvosto-Karjalan suomalaisten tarinaa ja se muodosti tietyllä tapaa syntymämyytin koko Karjalan Työkansan Kommuunin olemassaololle.

Viitteet

- 1 K. Manner, ”Suomen vallankumouksen opetuksista”, *Punainen Karjala* 27.1.1928.
- 2 Neuvosto-Karjalan ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti alkoi ilmestyä 1920 nimellä *Karjalan Kommuuni*. Lehden nimi muutettiin muotoon *Punainen Karjala* vuoden 1923 lokakuussa.
- 3 Leno 2004, 14.
- 4 Leno 2004, 12.
- 5 Sundelin 2000, 6–7, 26.
- 6 Takala 2017, 298–299.
- 7 Saarela 1996, 27.
- 8 Kangaspuro 2000, 66–69.
- 9 Kangaspuro 2000, 74–76, 80–82.
- 10 Ylikangas 2004, 57–58.
- 11 Leno 2004, 31.
- 12 Autio 2002, 79.
- 13 Sundelin 2000, 6–7.

- 14 Sundelin 2000, 7, 17.
- 15 Muravev 2015, 6.
- 16 Ks. esim. Eduskunta, kansanedustajat Alfred Komu ja Onni Tuomi.
- 17 Matikainen 2017, 70.
- 18 Ylikangas 2004, 58.
- 19 Kangaspuro 2000, 264–265, 342.
- 20 Keskustelua vuoden 1918 sodan nimestä on käyty laajalti Suomessa (ks. esim. HAik 2/1993), enkä paneudu tässä artikkelissa asiaan tarkemmin. *Karjalan Kommuuni* ja *Punainen Karjala* käyttivät vuoden 1918 tapahtumista pääasiassa termiä vallankumous, joka toistuu myös tämän artikkelin sanavalinnoissa alkuperäisen asiayhteytensä vuoksi.
- 21 Ks. esim. ”Suomen Kommunistisen Puolueen perustamisesta 10 vuotta”, *Punainen Karjala* 29.8.1928.
- 22 ”Suomen ensimmäinen vallankumous päättyi tappioon – Eläköön Suomen toinen vallankumous!”, *Punainen Karjala* 5.2.1933.
- 23 Takala 2017, 297–298.
- 24 Kangaspuro 2000, 76.
- 25 ”Suomen vallankumous – Karjalan Kommuuni”, *Karjalan Kommuuni* 28.1.1922.
- 26 ”Pidämme ruudin kuivana”, *Punainen Karjala* 27.1.1933.
- 27 Ks. esim. ”Suomen proletaarinen vallankumous. 1. Sitä käsittelevä kirjallisuus”, *Punainen Karjala* 15.1.1928.
- 28 Ks. esim. ”Tilanteen kehittyminen luokkasodaksi Suomessa 1917–1918”, *Punainen Karjala* 9.12.1932.
- 29 ”Suomen proletaarinen vallankumous. 1. Sitä käsittelevä kirjallisuus”, *Punainen Karjala* 15.1.1928.
- 30 Karemaa 2004, 236.
- 31 Kullervo Manner, ”Suomen vallankumouksen 11 vuosipäivän johdosta”, *Punainen Karjala* 27.1.1929.
- 32 ”Suomen työväen vallankumouksen XVII vuosipäivänä”, *Punainen Karjala* 27.1.1935.
- 33 Vihavainen 1988, 9.
- 34 Baron 2007, 26.
- 35 Ks. esim. ”Karjalaisille!”, *Karjalan Kommuuni* 17.1.1922.
- 36 ”Suksille!”, *Karjalan Kommuuni* 20.12.1921.
- 37 ”Lapua suunnitellut diktaattorin asettamista ja sotaa Neuvostoliittoa vastaan”, *Punainen Karjala* 25.10.1930.

- 38 ”Valkoisen Suomen poliisiviranomaiset osallistuneet työläisten autokyydytysiin”, *Punainen Karjala* 24.10.1930.
- 39 ”Suomen työväen vallankumouksen 12-vuotismuisto”, *Punainen Karjala* 28.1.1930.
- 40 Vihavainen 2006, 73.
- 41 ”Fascisti-Suomen lahtari-imperialistit räikkäävät ja tappavat työläissotilaita”, *Punainen Karjala* 23.2.1931.
- 42 ”Katsaus fascisti-Suomeen”, *Punainen Karjala* 26.2.1931.
- 43 ”Vankilahelvettien ja kuolleitten työpajojen maa”, *Punainen Karjala* 4.6.1931.
- 44 ”Suomen fascistiporvaristo ja sosialifascistit juhlivat itsenäisyyttä”, *Punainen Karjala* 13.12.1930.
- 45 ”Työläiset, kollektivistit, puna-armeijalaiset ja työtätekevät talonpojat vastaavat Suomen lahtarien provokatsiooniin”, *Punainen Karjala* 12.6.1931.
- 46 ”Muistelma vuodelta 1918”, *Punainen Karjala* 17.3.1927, 24.3.1927, 26.3.1927.
- 47 ”Muistelma vuodelta 1918”, *Punainen Karjala* 26.3.1927.
- 48 ”Muistelma vuodelta 1918”, *Punainen Karjala* 24.3.1927.
- 49 ”Valkoinen Suomi – työläisten ja työtätekevien talonpoikain vankila”, *Punainen Karjala* 29.11.1927.
- 50 Ks. esim. ”Hallitusvaihdos ja tilanne Suomessa”, *Punainen Karjala* 21.12.1927.
- 51 Vihavainen 2006, 168.
- 52 Wilmi, ”Pääministerin todistus. Valko-Suomi v. 1921 mobilisoitunut armeijansa Neuvostoliittoa ja Karjalaa vastaan!” *Punainen Karjala* 25.2.1928.
- 53 ”Suomen työväen vallankumouksen XVII vuosipäivänä”, *Punainen Karjala* 27.1.1935.
- 54 Kangaspuro 2000, 319–321.
- 55 ”Historiallinen täysistunto”, *Punainen Karjala* 4.10.1935.
- 56 Ylikangas 2004, 380–381.
- 57 Kangaspuro 2000, 265.
- 58 Takala 1991, 129, 130, 138.

Lähteet ja kirjallisuus

Lehdet

Karjalan Kommuuni
Punainen Karjala

Digitaaliset lähteet

- Eduskunta, kansanedustajat: Alfred Komu, <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910775.aspx> 18.12.2017.
- Eduskunta, kansanedustajat: Onni Tuomi, <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911640.aspx> 18.12.2017.
- Muravev, Andrei (2015): Suomesta Neuvostoliittoon vuosina 1918–1932 läheneet poliittiset emigrantit ja heidän myöhempi kohtalonsa. *Kansanvallan tulikoe: Radikaalivaseemmiston sulkeminen eduskuntatyöstä ja kansanedustajien kohtalot Neuvostoliitossa*. Eduskunnan kirjasto, <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/kansanvallan-tulikoe/Documents/Suomalainen%20poliittinen%20emigraatio.pdf> 18.12.2017.

Kirjallisuus

- Autio, Sari (2002): *Suunnitelmatalous Neuvosto-Karjalassa 1928-1941. Paikallistason rooli Neuvostoliiton teollistamisessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Baron, Nick (2007): *Politics, planning and terror in Stalin's Russia, 1920–1939*. Routledge, Oxon, New York.
- Kangaspuro, Markku (2000): *Neuvosto-Karjalan taistelu itsehallinnosta. Nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton vallankäytössä vuosina 1920–1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Karemaa, Outi (2004): Moraalisesta närkästyksestä kansalliseksi ohjelmaksi. Teoksessa Timo Vihavainen (toim.), *Venäjän kahdet kasvot. Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin rakennuskivenä*. Edita Prima Oy, Helsinki, 226–254.
- Lenoe, Matthew (2004): *Closer to the Masses. Stalinist Culture, Social Revolution, and Soviet Newspapers*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Matikainen, Juha (2017): Sosiaalidemokraattisen puolueen lehdistö keväällä ja kesällä 1917: kumouksellisuutta, eripuraa ja linjanvetoa. Teoksessa Sami Suodenjoki & Risto Turunen (toim.), *Työväki kumouksessa*. Väki Voimakas 30. Työväen ja historian perinteen tutkimuksen seura, Tampere, 69–110.

- Saarela, Tauno (1996): *Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923*. Kansan Sivistystyön Liitto KSL r.y., Tampere.
- Sundelin, Apu (2000): *Taistelija, rakentaja, valistaja. Karjalan kommuunista Karjalan Sanomiin 80 vuotta*. Periodika, Petroskoi.
- Takala, Irina (1991): Gyllingin-Rovion juttu. Kulttuurilehti *Carelia* 64 (9), 129–147.
- Takala, Irina (2017): ”Ikimuistoisen läksyn me kaikille luemme”. Suuren terrorin kansallisuusoperaatioiden erityispiirteitä Karjalassa. *Historiallinen Aika-kauskirja* 115 (3), 291–302.
- Vihavainen, Timo (1988): *Suomi neuvostolehdistössä 1918–1920*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.
- Vihavainen, Timo (2006): *The Inner Adversary. The Struggle against Philistinism as the Moral Mission of the Russian Intelligentsia*. New Academia Publishing, Washington DC.
- Ylikangas, Mikko (2004): *Rivit suoriksi! Kaunokirjallisuuden poliittinen valvonta Neuvosto-Karjalassa 1917–1940*. Kikimora Publications, Helsinki.